

Målnummer:	T335-90	Avdelning:
Domsnummer:	DT360-91	
Avgörandedatum:	1991-09-20	
Rubrik:	En båtmotor reparerades två gånger av samme reparatör. Beställaren, som bestred betalningsskyldighet för den andra reparationen under påstående att den föranletts av ett fel vid utförandet av den första reparationen, har ansetts ha bevisbördan härför. Beviskravet har dock ansetts uppfyllt genom att den av beställaren uppgivna skadeorsaken framstod som klart mera sannolik än den som åberopats av reparatören.	
Lagrum:	9 § konsumenttjänstlagen (1985:716)	
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• NJA 1973 s. 493• NJA 1977 s. 176• NJA 1981 s. 622• NJA 1982 s. 421• NJA 1984 s. 501• NJA 1986 s. 3• NJA 1990 s. 93	

REFERAT

(Jfr 1973 s 493, 1977 s 176, 1981 s 622, 1982 s 421, 1984 s 501, 1986 s 3 och 1990 s 93)

Marine Power Service Aktiebolag (bolaget) förde vid Stockholms TR den talan mot J.S. som framgår av TR:ns dom.

TR:n (rådmannen Ekman) anförde i dom d 10 maj 1988: Yrkanden m m. Bolaget har yrkat förpliktande för J.S. att till bolaget utge 12 933 kr 30 öre med 24 procent årlig ränta därpå från d 19 okt 1982 tills betalning sker. Som grund har anförts att yrkandet avser betalning för en av bolaget utförd reparation av en J.S. tillhörig båtmotor.

J.S. har bestritt yrkandet men vitsordat det fordrade beloppet och räntan som skäligen i och för sig. Som grund för bestridandet har anförts att reparationen nödvändiggjorts av en tidigare av bolaget dåligt utförd reparation av motorn, och att han därför inte är betalningsskyldig.

Bolaget har till utveckling av sin talan anført: År 1981 monterade T.F. hos bolaget in en motor, som J.S. köpt, i dennes båt. T.F. påpekade då att s k raisers borde monteras för att inte vatten skulle sugas in bakvägen i cylindrarna. Raisers monterades dock inte eftersom J.S. tyckte att det var onödigt. Troligen samma år återkom båten för reparation av topplockspackningen, som skadats av vatten, som kommit in via avgasrören. Reparation skedde och raisers monterades, till en kostnad av 11 700 kr. Beloppet har betalats. - Sommaren 1982 skedde ny reparation på grund av motorfel. T.F. konstaterade då att regnvatten trängt in i förgasaren, vilket gjort att motorn skurit. Motorluckan var nämligen så konstruerad att det regnade rakt in i motorn. Det var alltså fråga om en helt ny skada, som inte hade något sammanhang med den tidigare reparationen. - T.F:s ansvarsförsäkring utnyttjades inte, eftersom han inte ansåg att det förelåg något fel från hans sida.

J.S. har anført: Leverans av båten skedde i aug 1981. Det var inte diskussion om raisers när T.F. monterade motorn. På våren 1982 konstaterades att motorn fått in vatten via avgasrören. Reparationen utfördes av T.F. och betalades av J.S.. J.S. körde därefter båten ca 20 timmar. Vid nytt startförsök därefter blev det tvärstopp. T.F. undersökte motorn och påstod att det hade regnat in i den. J.S. anser att det måste vara den föregående reparationen som är slarvigt utförd. För det första är inte motorluckan sådan att det kan regna in och

dessutom är förgasaren försedd med ett filter, monterat av T.F., vilket gör att eventuellt regnvatten rinner av och ej ner i förgasaren. För det andra är det omöjligt att starta motorn om vatten kommit in i förgasaren. - J.S. kan dock inte uttala sig om i vilket hänseende det tidigare arbetet var dåligt utfört.

Domskäl. T.F. och J.S. har på egen begäran hörts under sanningsförsäkran. Därför har av J.S. Åberopats vittnesförhör med haveriinspektören H.W..

T.F. har vid förhör bekräftat vad bolaget anfört under sakframställningen. Han har vidare angående den nu aktuella skadan i huvudsak uppgett: J.S. berättade att det skamlade i motorn. T.F. konstaterade att luftintaget på motorluckan var så konstruerat att regnvatten, ca en halv liter, runnit in. Filtret, eller flamskyddet, utgör inget hinder. Startmotorn är så kraftig att det trots detta går att starta. Därvid sugas vatten in i cylindrarna, medförande kraftig belastning på vevstartslagret, vilket går sönder. Därvid uppstår ett skramlande ljud. Motorn hade ej skurit; det skulle den ha gjort senare när oljetrycket gått ner.

J.S. har å sin sida under sanningsförsäkran bekräftat vad han anfört under sakframställningen, samt tillagt: Luftintaget på motorluckan går snett neråt i 45 graders vinkel. Det är därför omöjligt att det kan regna in vatten vilket f ö aldrig skett tidigare. Det finns också en droppkant som hindrar vatten att tränga in. - Vid det aktuella starttillfället gick startmotorn ett halvt varv och därefter blev det tvärstopp. Felet måste ha berott på slarv vid hopsättning av motorn vid den föregående reparationen.

H.W. har omvittnat bl a: Han har inte själv inspekterat skadan. - Det kan inte uteslutas att regnvatten kommer in genom luftintaget i motorluckan men det är mindre sannolikt att vatten kommer in i cylindrarna via förgasaren, i vart fall inte så mycket att det kan skada motorn. Däremot kan sjövattnen tränga in via avgassystemet, eftersom avgasröret sitter lågt, eller, om vissa bultar inte dragits åt, via otäta packningar, t ex topplockspackningen. Vidare kan sjövattnen tränga in vid fel, exempelvis en spricka, i motorn.

TR:ns bedömning

Utredningen ger vid handen att motorfelet uppstått på grund av att det, som T.F. påstått, har kommit in vatten i cylindrarna. Bolagets påstående att vatten regnat in i motorn vilket angetts i reparationsfakturan, kan på grund av H.W. vittnesmål inte anses styrkt. Även om det inte är utrett på vilket annat sätt vatteninträngningen skett kan det inte uteslutas att skadan har samband med en av bolaget bristfälligt utförd tidigare reparation av motorn. TR:n finner därför att bolaget inte har styrkt sin fordran. Käromålet skall ogillas.

Domslut. Käromålet ogillas.

Bolaget fullföljde talan i Svea HovR och yrkade att HovR:n skulle med undanröjande av TR:ns dom förplikta J.S. att utge 12 933 kr 30 öre jämte 24 procent årlig ränta därå från d 19 okt 1982 till dess betalning skedde.

J.S. bestred ändring.

H.W. hördes på nytt som vittne i HovR:n.

HovR:n (hovrättslagmannen Rune samt hovrättsråden Sundström, referent, och Adolfsson) anförde i dom d 21 juni 1990:

HovR:ns domskäl. Tvisten rör ersättning för reparation av en båtmotor, som bolaget utfört åt J.S.; dennes invändning innebär att det fel som därvid avhjälpes gick tillbaka på en tidigare reparation som bolaget utfört på motorn och att han därför ej är skyldig att betala för att felet sålunda avhjälpes.

Orsaken till motorhaveriet är, som TR:n konstaterat, inte klarlagd i målet. Parterna är visserligen ense om att haveriet berodde på att vatten trängt in i motorns cylindrar. Men de är oense både om vattnets mängd och om varifrån det kom. J.S. gör gällande att det härrörde från kylsystemet och trängde in i cylindrarna därifrån emedan den föregående reparationen hade utförts felaktigt, troligen med packningsfel som följd. Enligt hans mening rörde det sig om vatten i sådan mängd att kolvarna hindrades i sin gång så att motorn skar. Bolaget menar att det kan ha rört sig om regnvatten, vilket redan i små mängder efter hand kan vålla skada av det slag som inträffade.

Det ligger på J.S. att visa fog för sin invändning. Av H.W. vittnesmål sluter HovR:n, att mer än en sak kunde ha utlöst en sådan skada som föranledde den omstämda reparationen. Sålunda skall fel på topplockspackningen och dålig fastsättning av sådant lock vara vanliga orsaker. Spricka eller porer i motorblockets gods kunde också ha vållat läckage i kylsystemet med skada av förevarande slag som följd. Vidare kunde vatten från kylsystemet ha trängt in i motorn via avgasrör, förutsatt att motorn inte var igång. Däremot synes inträngande regnvatten inte vara mycket att räkna med som potentiell skadeorsak.

Det må ligga tämligen nära till hands att räkna med fel med avseende på topplockets fastsättning. Men utrymmet för andra, och för J.S:s invändning irrelevanta, orsaker synes vara beaktansvärt nog. I det bevisläget har J.S. inte visat sådant fog för sin invändning att han kan undgå det betalningsansvar som bolaget kräver ut av honom.

J.S. tappar alltså saken. Han har visserligen här invänt att yrkad ränta är oskälig men har ej anfört något skäl till att han inte skulle vara bunden av sitt vitsordande därav inför TR:n. Bolagets talan skall bifallas fullt ut.

HovR:ns domslut. Med ändring av TR:ns dom förpliktar HovR:n J.S. att till Marine Power Service AB utge 12 933 kr 30 öre jämte 24 procent årlig ränta därå från d 19 okt 1982.

J.S. (ombud advokaten J.M.) sökte revision och yrkade i första hand att HD med upphävande av HovR:ns dom skulle återförvisa målet till HovR:n för ny behandling eller fastställa TR:ns dom. I andra hand yrkades att utdömd ränta skulle nedsättas.

Bolaget (ombud advokaten G.S.) bestred ändring.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, Revsekr Widegren, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande dom: Domska. Den krävda ersättningen avser en reparationstjänst beställd, utförd och debiterad 1982.

Konsumenttjänstlagen trädde i kraft d 1 juli 1986. Dess bestämmelser är inte tillämpliga i detta fall (prop 1984/85:110 s 332).

Konsumenttjänstlagen gav till stor del uttryck åt vad som redan tidigare var gällande dispositiv rätt på konsumenttjänstområdet. I flera avseenden innefattade lagen emellertid en avsevärt vidgad reglering jämfört med vad tidigare gällde, främst till konsumentens förmån. Det krav på fackmannamässigt utförande av konsumenttjänster, som föreskrivits i konsumenttjänstlagen, motsvarade gällande rätt (SOU 1979:36 s 191, a prop s 38).

Enligt vid avtalet gällande rätt ansågs en tjänst i princip felaktig om näringsidkarens prestation inte motsvarade vad konsumenten i kvalitetshänseende hade rätt att kräva (a SOU s 263). Konstaterades en avvikelse från avtalsenlig prestation skulle orsaken till avvikelsen klarläggas. Bevisbördan för orsaken till avvikelsen åvilade den som hade besittningen. Det skulle i fall som detta vara konsumenten som hade bevisbördan för att avvikelsen inte berodde på honom (a SOU s 269).

I förevarande fall kan, som HovR:n konstaterat, orsaken till det andra motorhaveriet inte klarläggas. Väl har detta skett under normal hållbarhetstid efter den första reparationen. Det ligger därför nära till hands att anta att denna bristande hållbarhet beror på omständighet på näringsidkarens sida. Emellertid finns det utrymme för andra haveriorsaker, vilka orsaker är att hänföra till omständigheter på konsumentens sida.

På grund av det anförda och på de skäl som HovR:n anfört finner HD att J.S. inte visat fog för sin invändning. J.S. är därför skyldig att erlägga betalning för reparationen enligt fakturan.

HD delar HovR:ns uppfattning ifråga om yrkad ränta.

Domslut. HD fastställer HovR:ns domslut.

HD (JustR:n Nyman, Freyschuss, Törnell, Danelius, referent, och Nilsson) beslöt följande dom:

Domskäl. Som grund för sitt bestridande av bolagets krav på betalning för den senaste reparationen av båtmotorn har J.S. i HD gjort gällande att motorhaveriet berott på det sätt på vilket installationen eller den första reparationen av motorn blivit utförd. Bolaget har däremot hävdade att de två reparationerna avsett helt olika fel samt framhållit att bevisbördan för att det föreläggat ett samband mellan reparationerna måste anses åvila J.S..

Av HovR:ns och TR:ns domar framgår att J.S. i dessa domstolar grundat sitt bestridande av betalningsskyldighet enbart på att den första reparationen utförts felaktigt. Försåvitt han nu därutöver gör gällande att det kan ha föreläggat ett fel vid installationen av motorn, är det därför fråga om en sådan ny omständighet som han enligt 55 kap 13 § RB inte får åberopa i HD.

Den tvistefråga som föreligger till bedömning i målet är således endast om det motorhaveri som var anledningen till den senaste reparationen berodde på ett fel vid utförandet av den första reparationen eller om haveriet hade en annan orsak.

Bevisbördan i fråga om fel vid utförande av en reparation anses normalt åvila den som har det reparerade föremålet i sin besittning (jfr prop 1984/85:110 s 56, SOU 1979:36 s 269 och 1984:25 s 134 samt Hellner, Speciell avtalsrätt I. Köprätt, 1982, s 164). Av rättsfallet NJA 1973 s 493, som gällde reparation av en båtmotor, får anses framgå att HD:s majoritet där fann det ankomma på beställaren att visa att reparatören brustit i noggrannhet eller eljest gjort sig skyldig till försummelse.

I nu förevarande fall får bevisbördan för att motorhaveriet haft sin grund i ett fel vid den första reparationen anses åvila J.S.. Frågan är därför om han visat att haveriet haft sådan orsak.

HD har i flera avgöranden haft anledning uttala sig om vilken grad av bevisning som skall krävas till styrkande av att en uppkommen skada haft viss angiven orsak. Ett något lägre beviskrav än eljest har därvid uppställts i fall då särskilda svårigheter ansetts föreligga att framlägga en fullständig bevisning om att andra skadeorsaker varit uteslutna. I ett mål om utomobligatoriskt skadestånd med anledning av en trafikolycka ansåg HD det sålunda tillräckligt att det i betraktande av samtliga omständigheter framstod som klart mera sannolikt att orsaksförloppet varit det som den skadelidande påstått än att något av de sakförhållanden som hans motpart åberopat hade utgjort skadeorsaken (NJA 1977 s 176). Ett liknande beviskrav uppställdes i ett mål om skadestånd enligt miljöskyddslagen, varvid HD framhöll att en lindring av beviskravet tedde sig särskilt motiverad just när det gällde så svåröverskådliga och komplicerade händelseförlopp som föroreningar orsakade av miljögifter (NJA 1981 s 622). I ett mål om ersättning för produktskada pekade HD på bevissvårigheterna och konstaterade att det var angeläget att beviskravet inte sattes så högt att den skadelidandes möjlighet till gottgörelse blev illusorisk (NJA 1982 s 421).

Även när det gäller vissa kontraktsrättsliga förhållanden har ett liknande synsätt slagit igenom. För att krav på försäkringsersättning skall kunna bifallas har det sålunda i vissa fall ansetts tillräckligt att det gjorts mera antagligt att försäkringsfall föreligger än att så inte är fallet. Hänsyn har tagits till att försäkringstagaren i allmänhet har betydligt sämre möjligheter än försäkringsgivaren att förebringa utredning i frågor av teknisk natur av betydelse för bedömningen av hans påståenden. (NJA 1984 s 501, jfr NJA 1986 s 3 och 358, 1990 s 93.)

Vid tekniskt komplicerade reparationer är det tydligt att beställaren, särskilt om han är konsument, ofta har betydande svårigheter att visa vad orsaken är till att det reparerade objektet efter reparationen inte fungerar tillfredsställande. För att inte ansvaret för en felaktigt utförd reparation skall bli illusoriskt bör därför även i sådana fall beviskravet sättas förhållandevis lågt (jfr Agell i SvJT 1991 s 414). Det bör sålunda vara tillräckligt att den av beställaren uppgivna skadeorsaken framstår som klart mera sannolik än den som åberopats av reparatören.

Vid bedömningen av sannolikheten i förevarande fall bör till en början viss vikt

fästas vid att det är fråga om ett motorfel som uppkom i tämligen nära anslutning till den första reparationen och efter endast en kort tids användning av motorn. Redan dessa omständigheter utgör ett visst stöd för påståendet att den första reparationen inte utförts med tillräcklig omsorg.

Under hänvisning till vad vittnet H.W. uttalat om att fel på topplockspackningen och dålig fastsättning av topplock är vanliga orsaker till skador av nu aktuellt slag har HovR:n ansett att det även i detta fall kan ligga tämligen nära till hands att räkna med fel med avseende på topplockets fastsättning. HD har ingen grund för att göra en annan bedömning i detta hänseende.

Den av bolaget uppgivna skadeorsaken, nämligen att regnvatten trängt in i förgasaren, har å andra sidan avvisats av H.W., som ansett att skadan inte kan ha orsakats av regnvatten. Någon ytterligare skadeorsak har inte åberopats av bolaget i HD.

Bevisläget är därför sådant att fel med avseende på topplockets fastsättning - en av J.S. åberopad skadeorsak - är klart mera sannolikt än den skadeorsak som åberopats av bolaget. J.S. får således anses ha visat att skadan berott på ett fel vid utförandet av den första reparationen av motorn.

Med hänsyn till det anförda och eftersom bolaget inte har åberopat någon grund för att J.S. ändå skulle vara betalningsskyldig skall HovR:ns dom ändras och TR:ns domslut fastställas.

Domslut. Med ändring av HovR:ns dom fastställer HD TR:ns domslut.

JustR Nilsson tillade för egen del: I tvistemål gäller i princip att den part som har bevisbördan för ett visst sakförhållande skall förebringa full bevisning om detta förhållande. HD har dock sedan länge ansett sig ibland kunna slå av på detta beviskrav när det, t ex vid komplicerade orsakssamband, föreligger särskilda bevissvårigheter. Domstolen har i dessa fall uttryckt lättnaden i beviskravet på olika sätt.

I några fall, som har gällt frågan vilken av två orsaker som föranlett en sjukdom, har HD ansett beviskravet uppfyllt när "övervägande sannolikhet" (NJA 1952 s 104) eller "övervägande skäl" (NJA 1959 s 318) förelegat för att sjukdomen hade den orsak som påståtts av den skadelidande.

I några andra fall, som har avsett situationer då olika av varandra oberoende sakförhållanden var för sig har framstått som tänkbar skadeorsak, har HD formulerat beviskravet något annorlunda: den skadelidandes påstående om orsaksförloppet skall framstå som "klart mera sannolikt" än att något av de sakförhållanden som hans motpart åberopat har utgjort skadeorsaken (NJA 1977 s 176, 1981 s 622 och 1982 s 421).

I de båda sistnämnda rättsfallen lade HD till att den skadelidandes påstående också skall vara "i sig sannolikt" med hänsyn till omständigheterna i målet. Innebörden av detta tillägg är inte helt klar. En tolkning som ligger nära till hands är dock att påståendet skall vara inte bara klart mera sannolikt än något annat påstående utan också sannolikt i absolut mening, dvs ha en sannolikhet på mer än 50 %. Ett påstående om skadeorsaken som är "i sig sannolikt" skulle alltså med denna tolkning redan av detta skäl vara mer sannolikt än något annat påstående härom.

Om den angivna tolkningen är riktig kan man dra den slutsatsen att HD även i dessa rättsfall, som avsåg miljöskador resp produktskador, har nöjt sig med att kräva "övervägande sannolikhet" för den skadelidandes påstående om skadeorsaken (under förutsättning att detta uttryck, som jag tror, innebär en inte obetydlig sannolikhetsövertikt). Denna slutsats synes överensstämma med den uppfattning som Lars Welamson har redovisat i sin redogörelse för rättsfallen i SvJT 1989 s 572. Det kan nämnas att den regel om beviskravet vid miljöskador som återfinns i 3 § 3 st miljöskadelagen (1986:225) har utformats på ett sätt som är avsett att nära ansluta till den princip HD har slagit fast i de angivna rättsfallen (se prop 1985/86:83 s 30); denna regel - som har motsvarighet i produktansvarskommitténs förslag till lag om ersättning för läkemedelsskada (se SOU 1976:23 s 15) - innebär att en skada skall anses ha orsakats genom viss miljöstörning, om det föreligger "övervägande sannolikhet" för ett sådant orsakssamband.

Den regel om beviskravet som HD i mål om ersättning från en konsumentförsäkring har slagit fast när det gäller frågan om ett försäkringsfall har inträffat har en liknande innebörd: det skall framstå som "mera antagligt" att försäkringsfall föreligger än att så inte är förhållandet (NJA 1984 s 501 samt 1986 s 3 och 358). Som HD formulerat regeln står valet mellan två alternativ - försäkringsfall eller inte - men givetvis kan det även i ett sådant fall röra sig om flera tänkbara möjligheter, på samma sätt som när frågan gäller om det föreligger ett samband eller inte mellan en skada och den orsak som den skadelidande påstått. Beviskravet synes i dessa fall även ha kunnat formuleras så att det är tillräckligt om det föreligger "övervägande sannolikhet" för att ett försäkringsfall har inträffat.

Som HD funnit i förevarande mål är det befogat att använda ett motsvarande lindrat beviskrav i mål där en konsument som beställt en reparation har bevisbördan för att tjänsten var felaktig när uppdraget avslutades. Frågan är då hur detta lindrade beviskrav bör uttryckas.

Som torde framgå av vad jag förut har anfört menar jag att de olika formuleringar i fråga om beviskravet som HD har använt i de tidigare nämnda rättsfallen ger uttryck för samma tanke, nämligen att det är tillräckligt att den som har bevisbördan för ett visst sakförhållande gör detta förhållande "övervägande sannolikt". Ett annat sätt att uttrycka saken är att detta förhållande skall vara "klart mera sannolikt" än ett påstående om motsatsen. Denna formulering är enligt min mening lämplig för att beskriva vilket beviskrav som bör gälla i den situation som det är fråga om i förevarande fall.

Avslutningsvis bör anmärkas att ordet "sannolikt" i det föregående har använts i den mening som det har i allmänt språkbruk; i statistiska sammanhang har detta ord ofta en mera speciell betydelse.

Litteratur beträffande frågan om beviskravet: Ekelöf Rättegång IV, 5 uppl, s 118, Fitger, Rättegångsbalken II s 35:17 ff, Welamson i SvJT 1982 s 144 f och i SvJT 1989 s 572 f, Agell i Festskrift till Per Olof Ekelöf s 15 ff, i Festskrift till Henrik Hessler s 12 ff och i SvJT 1991 s 414, Hellner, Skadeståndsrätt, 4 uppl, s 163 f, SOU 1983:7 s 70 ff samt prop 1985/86:83 s 29 f.

Sökord: Arbetsbeting; Bevisbörda; Beviskrav; Konsumenttjänst; Fel

Litteratur:
